

نشریه تازه های اطلاع رسانی و مهارت های اطلاع یابی

شماره ۴۵ - زمستان ۱۳۹۵، ISSN: 1684-7989

در این شماره می خوانید:

✦ اهمیت پژوهش در حرفه کتابداری، دکتر زهره عباسی

✦ مجموعه شش جلدی، دانشنامه زبان و ادب فارسی فرهنگستان، محمود صدیقی

✦ سیر تحول نرم افزار کتابخانه ای دانشگاه فردوسی مشهد، هادی هراتی

✦ کودکان ژاپنی و کتاب (کودکان ژاپنی چگونه کتابخوان می شوند؟)، زهرا قدمگاهی

✦ خلاصه گزارش نمایشگاه کتاب های تخصصی خارجی، رقیه دهستانی

اهمیت پژوهش در حرفه کتابداری^۱

(پیمایشی)، گروه متمرکز، تحلیل گپ یا شکاف، تحقیق تاریخی، فرا تحلیل (تحلیل درباره تحلیل‌ها)، بررسی حکایتی، مشاهده گروهی (مشارکتی)، ارزیابی برنامه، روش تجربی کنترل شده تصادفی، بررسی‌های نظام‌مند، مشاهده غیر واکنشی. بسیار جالب توجه خواهد بود اگر شیوه‌های پژوهشی مختلف در یک دهه گردآوری و با یکدیگر مقایسه شود.

همچنین بسیار مفید خواهد بود که با بررسی پژوهش‌های گذشته میزان توزیع روش‌های مختلف پژوهش در این حرفه توصیف شود. صرف‌نظر از روش‌شناسی خاص پژوهش، پژوهشگران بدون تردید باید برای انجام پژوهش‌های آینده خود برای انتخاب یک روش پژوهش و نیز پاسخگویی به مسائل مطرح شده در پژوهش باید به مسأله‌روایی، پایایی و سوگیری توجه لازم را داشته باشند.

متخصصان حرفه کتابداری و کتابداران برای تصمیم‌گیری و بهبود عملکرد انواع روش‌های تحقیق را به کار می‌برند. پژوهش به معنای گسترده می‌تواند چنین تعریف شود: "مطالعه دقیق، نظام‌یافته و همراه با پشتکار و نیز بررسی دقیق در برخی حوزه‌های دانش به شرطی که منجر به کشف و یا ایجاد واقعیت‌ها و یا اصولی شود".

به طور مرسوم در گذشته، پژوهش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر مبتنی بر مطالعه موردی، ارزیابی برنامه‌ها و روش‌ها و یا بررسی برای پاسخگویی به پرسش‌های اساسی و مهم بوده است. البته چنین به نظر می‌رسد که شرایط به شدت تغییر کرده است.

در دهه‌های گذشته روش‌های تجربی، مشاهده‌ای و کیفی در حرفه ما گسترش یافته است. طیف گسترده‌ای از روش‌هایی که اکنون در کتابداری و اطلاع‌رسانی کاربرد دارد را می‌توان در پژوهش‌های منتشر شده مشاهده کرد. بررسی متون نشان می‌دهد کتابداران و اطلاع‌رسانی روش‌های پژوهشی متنوع‌تری را نسبت به گذشته به کار می‌برد. انواع روش‌های تحقیق که می‌تواند در حرفه کتابداری مورد استفاده قرار گیرند را می‌توان چنین برشمرد:

تحلیل، ممیزی، مطالعه موردی، تحلیل استنادی، مطالعه گروه‌های بزرگ، مطالعه تطبیقی، تحلیل محتوی، داده‌کاوی، روش دلفی، بررسی توصیفی

۱. دکتر زهره عباسی، رئیس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه

مجموعه‌شش جلدی

دانشنامه زبان و ادب فارسی فرهنگستان^۱

جلال خالقی مطلق، میرجلال‌الدین کزازی، اسماعیل سعادت، حسن میرعبادینی، غلامعلی حداد عادل، علی اشرف صادقی، محمدتقی راشد محصل، حسن ذوالفقاری، آذرتاش آذرنوش، محمد خوانساری، احمد سمیعی (گیلانی)، کاوه بیات، نصرالله پورجوادی، احمد تفضلی، فرید قاسملو، حسن انوری، عبدالحسین آذرنگ، کامران فانی، بهاء‌الدین خرمشاهی، محمود فتوحی در فهرست مقاله نویسان به چشم می‌خورد. سرپرستی تدوین دانشنامه را استاد اسماعیل سعادت عضو پیوسته فرهنگستان، ادیب و مترجم متون فلسفی برعهده داشته است. استاد سعادت متولد ۱۳۰۴ خوانسار و کارشناس ارشد زبان انگلیسی از دانشگاه تهران، مترجم و مولف بسیاری از آثار فلسفی و ادبی است که از جمله آنها می‌توان به ترجمه آثاری مانند «از وولف تا کانت، بخش اول از جلد ششم تاریخ فلسفه» فردریک کاپلستون (انگلیسی)، و «در آسمان» ارسطو اشاره نمود. او همچنین ترجمه و ویرایش فرهنگ آثار شش جلدی، ویرایش ترجمه‌های مجموعه نه جلدی تاریخ فلسفه کاپلستون، ویرایش بخشی از مجله نشر دانش، سردبیری مجله معارف، عضویت شورای عالی ویرایش سازمان

اولین جلد این دانشنامه توسط فرهنگستان زبان و ادب فارسی در سال ۱۳۸۴ منتشر گردید و طی شش سال با چاپ جلد ششم، در سال ۱۳۹۵ به پایان رسید. این منبع مرجع در قطع رحلی است و هر جلد تقریباً دارای هفتصد و پنجاه صفحه می‌باشد که در کل ۴۸۳۰ صفحه و ۲۲۴۴ مدخل را در بردارد. از نظر محتوا و دامنه موضوعات، دانشنامه از نوع تخصصی می‌باشد و چنانکه در مقدمه آمده است شامل مقاله‌هایی در خصوص مشاهیر و کتاب‌های ادبی، دستور زبان، اصطلاحات عرفانی، معانی و بیان، عروض و قافیه، قالب‌های شعری، سبک‌های ادبی، زبان‌های ایرانی، انواع ادبیات، ادبیات پیش از اسلام، اسطوره‌های ایرانی، اسامی و اعلام شاهنامه فردوسی، و برخی دیگر از اسامی، بویژه اعلام قرآنی، ادبیات معاصر و احوال و آثار ایران‌شناسان در حوزه ادبیات، بویژه ادبیات دوره معاصر از موضوعاتی است که این دانشنامه به آن می‌پردازد و نویسندگان و شاعران این دوره و آثار آن‌ها را در مقاله‌های کلی مربوط به آن‌ها، و نیز در مدخل‌های مستقل معرفی می‌نماید.

نویسندگان مقاله‌های دانشنامه را متخصصان و اندیشمندان این حوزه تشکیل می‌دهند و اسامی افراد صاحب نامی همچون

۱- محمود صدیقی، کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

۶. در متن کتاب هر جا به منبع "لاتین" ارجاع داده شده، برای تشخیص آن از منبع فارسی، شماره جلد به اعداد رومی و شماره صفحه به عدد لاتین می‌آید (مانند: سزگین ج I ص ۲۷۶).

۷. این دانشنامه سرگذشت مشاهیر و شاعران و نویسندگان داخلی و خارجی حوزه ادب فارسی در قید حیات را دربر نمی‌گیرد؛ ۸. برخی از مدخل‌ها از دیگر منابع معتبر خارجی مانند دایره‌المعارف اسلام چاپ لیدن یا ایرانیکا برداشت و ترجمه شده اند، که در سیاهه کتابشناسی انتهای مقاله ذکر شده است مانند مدخل: "کاشفی سبزواری" (غلامحسین یوسفی، دایره‌المعارف اسلام ترجمه گروه دانشنامه با اضافاتی اندک)، مدخل "عصمت بخاری" (ذبیح‌الله صفا، اقتباس از ایرانیکا، گروه دانشنامه)؛

۹. در سراسر دانشنامه تا حد ممکن سعی بر این بوده است که توازن و تناسب میان مقاله‌ها برحسب موضوع آن رعایت گردد با این وجود برخی مدخل‌های کم اهمیت تر، به دلیل وجود اطلاعات بیشتر و حائز اهمیت در آن خصوص، احتمال دارد فضای بیشتری را گرفته باشد؛

۱۰. ویژگی مهم دیگر دانشنامه "اعراب‌گذاری" کلمات و عبارت‌ها است که طرز تلفظ صحیح واژگان را می‌آموزد و خواننده به راحتی می‌تواند به آن استناد نماید.

۱۱. در ابتدای هر مجلد "فهرست مدخل‌ها و مولفان" همان جلد آمده است. کتاب فاقد هر نوع "نمایه" می‌باشد و از حروف مندرج بر روی جلد می‌توان به "مدخل" مورد نظر رجوع نمود؛

صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران را در کارنامه خود دارد. ایشان در سال ۱۳۸۳ به عنوان چهره ماندگار انتخاب گردید. در سال ۱۳۸۶ به عنوان برگزیده فرهنگستان زبان و ادب فارسی نشان درجه یک دانش را دریافت نمود. ترجمه کتاب "در آسمان"، در دوره نوزدهم انتخاب کتاب سال جمهوری اسلامی ایران از طرف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به عنوان کتاب سال برگزیده شد.

ویژگی‌های دانشنامه

۱. برپایه اصول علمی دانشنامه نگاری تدوین شده است. دارای شورای علمی و نیز گروه ویراستارانی است که متشکل از "همکاران دانشنامه" در فرهنگستان می‌باشد. سرپرست و مدیر دانشنامه نیز عضو پیوسته فرهنگستان است؛

۲. تنظیم مدخل‌ها به صورت الفبایی است و مقاله‌نویسان از متخصصان و صاحب‌نظران ادب فارسی می‌باشند؛

۳. تمامی مقاله‌ها امضادار است و در انتهای هر مدخل "منابع" مورد استفاده آمده است؛

۴. از "نظام ارجاعات" در تمام دانشنامه پیروی شده است و چنانچه در متن مقاله به منبعی استناد گردد، اطلاعات کتابشناختی آن به صورت مختصر در متن و سیاهه کامل آن در پایان مقاله الفبایی شده است؛

۵. نام‌ها و کلماتی که در متن مقاله‌ها با علامت ستاره (*) مشخص شده اند، نشانگر این است که این نام‌ها و لغات مستقلاً "مدخل" واقع شده‌اند؛

در جدول ذیل سال چاپ هر یک از مجلدات و مدخل‌های آن مشاهده می‌شود:

مدخل	سال چاپ	جلد	مدخل	سال چاپ	جلد
سندبادنامه - فردوسی	۱۳۹۱	۴	آب - برزویه	۱۳۸۴	۱
فردوسی ثانی - مسرور طالقانی	۱۳۹۳	۵	بَرْنَدَق - حیرتی تونی	۱۳۸۶	۲
مسعود، محمد - یونس	۱۳۹۵	۶	خارزنجی - سنایی غزنوی	۱۳۸۸	۳

اهمیت دانشنامه زبان و ادب فارسی

محتوای دانشنامه آگاهی یابند. اغلب مدخل‌های "شاهنامه" در این کتاب به قلم دکتر جلال خالقی مطلق می‌باشد. زندگی نویسندگان معاصر و آثار آنها توسط استاد حسن میرعابدینی به رشته تحریر درآمده‌اند. همچنین در این دانشنامه به ترتیب ۳۲ مقاله از دکتر محمدجعفر یاحقی، ۱۱ مقاله از دکتر محمود فتوحی، ۱۱ مقاله از دکتر سلمان ساکت، ۳ مقاله از دکتر زهرا اختیاری و ۱ مقاله از دکتر مه‌دخت پورخالقی آمده است که جملگی از استادان و اعضای هیئت علمی دانشگاه فردوسی می‌باشند.

در میان دانشنامه‌های موضوعی فارسی جامع و معتبر مانند دایره‌المعارف بزرگ اسلامی، دانشنامه جهان اسلام و دایره‌المعارف تشیع این دانشنامه از معدود منابعی است که طی شش سال به آخر رسیده و در دسترس می‌باشد. این دانشنامه علاوه بر موضوعات ادبی، تاریخ، جغرافیا و نجوم، به طور کلی هر موضوع مرتبط با ادب فارسی را نیز در بردارد و می‌تواند مورد استفاده دانشجویان، استادان و پژوهشگران این حوزه‌ها قرارگیرد. در جدول ذیل نمونه‌هایی از مدخل‌های مختلف از جلدهای ششگانه ذکر می‌شود تا شمایی از تنوع موضوعات به دست آید و خوانندگان به طور اجمال از دامنه و

نمونه مدخل‌های جلد اول

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
جلال خالقی مطلق	ابومنصور محمد بن عبدالرزاق	غلامعلی حداد عادل	آرام، احمد
جلال خالقی مطلق	ابومنصور معمری	محمد آصف فکرت	آریا (دایره‌المعارف)
آذرتاش آذرنوش	ابونواس	حسن میرعابدینی	آل احمد
جلال خالقی مطلق	ادب	سید علی آل داوود	آقابزرگ تهرانی
تقی‌پور نامداریان	ادبیات عرفانی	عبدالحمید آیتی	ابن قتیبه
محمدجعفر یاحقی	ادبیات فارسی	فرید قاسملو	ابوریحان بیرونی
محمدجعفر یاحقی	ادبیات معاصر ایران	جلال خالقی مطلق	ابوعلی بلخی
سیدعلی آل داوود	اقبال آشتیانی، عباس	محمد خوانساری	ابوعلی سینا
محمدجعفر یاحقی	بث الشکوی	محمدجعفر یاحقی	ابوالفتوح رازی

نمونه مدخل‌های جلد دوم

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
محمدجعفر یاحقی	تاریخ ادبیات فارسی (استوری)	جلال خالقی مطلق	بزرگمهر
محمدجعفر یاحقی	تاریخ بیهقی	رحیم رئیس نیا	بزم و رزم
احمد سمعی گیلانی	تاریخ سیستان	حسن میرعابدینی	بوف کور
نصرالله پورجوادی	تذکره الاولیاء	احمد سمعی گیلانی	بهار، محمد تقی
محمود فتوحی	تذکره نویسی	سید علی آل داوود	بهاریه
محمدجعفر یاحقی	تفسیر در ادب فارسی	حسن میرعابدینی	بهرنگی، صمد
محمدجعفر یاحقی	تفسیر سوراآبادی	حسن میرعابدینی	بهروز، ذبیح

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
محمدجعفر یاحقی	جابلقا و جابلسا	جلال خالقی مطلق	بیژن و منیژه
بهاء‌الدین خرمشاهی	چاپهای دیوان حافظ	محمدجعفر یاحقی	بیهقی، ابوالفضل
محمدجعفر یاحقی	حسنک وزیر	محمدتقی راشد محصل	پور داود

نمونه‌مدخل‌های جلد سوم

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
میر جلال‌الدین کزازی	سرقات ادبی	ژاکلین، شبی (دایره المعارف اسلام)	خانقاه
حسن میرعابدینی	سرگذشت حاجی بابا	محمدجعفر یاحقی	خلد برین
حمید حسنی	سریع، بحر	محمود فتوحی	رمز
شیرین بیانی	زندگی و روزگار سعدی	محمدجعفر یاحقی	رودکی
کامران فانی	سعدی در جهان	محمدجعفر یاحقی	روض الجنان و روح الجنان
زهره سرشناس	سکایی، زبان و خط و آثار	محمود فتوحی	ریاض الشعرا
حمید حسنی	سلخ (در عروض)	روزبه زرین کوب	زرین کوب، عبدالحسین
شهلا طهماسبی	سلطان سلیم اول	محمدجعفر یاحقی	سبک خراسانی
محمدجعفر یاحقی	سلیمان	عبدالحسین آذرنگ	سخن (ماهنامه)

نمونه‌مدخل‌های جلد چهارم

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
محمدجعفر یاحقی	عطار تونی	حسن میرعابدینی	شازده احتجاب
حسن میرعابدینی	علوی، بزرگ	محمدجعفر یاحقی	شاهنامه بنداری
محمدجعفر یاحقی	عنصرالمعالی	حسن میرعابدینی	شمس و طغرا
محمدجعفر یاحقی	غررالسیر	انیس وحید	شیمل، آنه ماری
نصرت‌الله پورجوادی	غزالی، محمد	سید علی آل داوود	صفا، ذبیح‌الله
محمدجعفر یاحقی	غزالی مشهدی	محمود فتوحی	صیدی تهرانی
رضا داووری اردکانی	فارابی	محمدجعفر یاحقی	طوس
علی اشرف صادقی	فارسی	ایرج افشار (از ایرانیکا)	عجایب المخلوقات
جلال خالقی مطلق	فردوسی	ذبیح‌الله صفا	عصمت بخاری

نمونه‌مدخل‌های جلد پنجم

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
اشرف صادقی	لغت فرس	محمدجعفر یاحقی	فردوسی ثانی
علی مصریان	لمپتون	عبدالحسین آذرنگ	فروغی، محمد علی

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
محمود فتوحی	مجالس سغدی	علی اشرف صادقی	فرهنگ جهانگیری
سلمان ساکت	مجالس العشاق	علی اشرف صادقی	فرهنگ نویسی در ایران
محمدجعفر یاحقی	مجالس النفائس	محمدجعفر یاحقی	فیاض، علی اکبر
سلمان ساکت	مجمع البحرين	محمدجعفر یاحقی	قدسی مشهدی
سلمان ساکت	مجمع البحرين	محسن معینی	قرآن کریم
حسن میرعابدینی	محموداحمد	سلمان ساکت	کنوز الحقائق فی رموز..
سلمان ساکت	مرصادالعباد	حسن میرعابدینی	گلشیری، هوشنگ

نمونه‌مدخل‌های جلدششم

مؤلف	مدخل	مؤلف	مدخل
حسن میرعابدینی	وغ وغ ساهاب	محمدرضا رضوی	مسند الیه
محمود فتوحی	وقوع‌گویی	کامران فانی	مفاتیح العلوم
امید طبیب‌زاده	هجا	سلمان ساکت	منازل السائرین
اسماعیل سعادت	هدایت، صادق	محمود فتوحی	مناقب العارفين (سبک کتاب)
مه دخت پورخالقی	هرات	سلمان ساکت	مویدالدین خوارزمی
حسن ذوالفقاری	هشت بهشت	سلمان ساکت	مویدالدین نسفی
سلمان ساکت	یزدان شناخت	چنگیزمولایی	مهرگان
سیدآل داوود	یغما، مجله	کامران فانی	نفایس الفنون فی عرائس..
محمدجعفر یاحقی	یوسفی، غلامحسین	سلمان ساکت	نیشابوری، محمدبن..

سیر تحول

نرم‌افزار کتابخانه‌ای

دانشگاه فردوسی مشهد^۱

مقدمه

امروزه کاربرد رایانه و فناوری اطلاعات در تمام علوم و دانش بشری به امری طبیعی و انکارناپذیر تبدیل شده است. مهم‌ترین تأثیر فناوری، آسان شدن و سرعت انجام فعالیت‌های مختلف مرتبط با علوم و دانش است. علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز از این قاعده مستثنی نیست و به علت اینکه با ذخیره، بازیابی، و اشاعه اطلاعات سروکار دارد، فناوری تأثیر گسترده‌ای بر آن داشته است. ظهور فناوری و تأثیر آن بر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی به‌عنوان خاستگاه اصلی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، موجب ظهور نسل‌های مختلف کتابخانه‌ای شد. یکی از مهم‌ترین تأثیرهای فناوری بر کتابخانه‌ها، تحول در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای بود. در این مطالعه قصد داریم سیر تحولی نرم‌افزار کتابخانه‌ای دانشگاه فردوسی مشهد را با تأکید بر سیستم امانت بیان کنیم.

مراحل تحولی نرم‌افزار کتابخانه‌ای دانشگاه فردوسی مشهد

فرایند طی شده برای نرم‌افزار کتابخانه‌ای دانشگاه فردوسی (با تأکید بر سیستم امانت)، در دو دهه اخیر را می‌توان در یک فرایند چهار مرحله‌ای بیان کرد که تحت تأثیر فن‌آوری فرایند رو به رشدی را شاهد بود.

📌 **مرحله اول (قبل از سال ۱۳۸۲):** در این مرحله نظام‌های کتابخانه‌ای (بخش امانت) کاملاً دستی بود و هر یک از کتابخانه‌های دانشکده‌ای دارای کارت‌های عضویت مجزا برای اعضای خود (دانشجویان، کارکنان و اعضای هیات علمی دانشکده مربوطه) بودند. برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیات علمی امکان تهیه کارت‌های مشترک از کتابخانه مرکزی و امانت با آن کارت‌ها از کتابخانه‌های دانشکده‌ای فراهم بود. در این مرحله، هنگام امانت، کارت‌های عضویت صادر شده به همراه کارت‌های امانت کتاب در پاکس‌های مخصوصی نگهداری می‌شد و نظامی برای ثبت اطلاعات کتاب و اعضا وجود نداشت.

📌 **مرحله دوم (از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶):** از سال ۱۳۸۲ نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرخ شرکت نوسا وارد کتابخانه‌های دانشگاه شد؛ البته سیستم امانت تحت Dos و برای هر کتابخانه به صورت Single عمل می‌کرد. از ویژگی این مرحله وجود سیستم‌های امانت و عضویت به صورت مجزا برای هر کتابخانه دانشکده‌ای بود و هرچند فهرست‌نویسی به صورت متمرکز انجام می‌شد ولی جهت ورود اطلاعات کتابشناختی کتاب‌ها از پایگاه اصلی به سیستم امانت، هر کتابخانه می‌بایست گسترش و رفع مغایرت رکوردهای جدید را جداگانه انجام دهد.

۱. هادی هراتی، کارشناس ارشد بخش سفارشات مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی

در سال ۱۳۸۲ با اینکه سیستم امانت تحت Dos مستقر شده بود در برخی از کتابخانه‌ها هنوز کارت‌های امانت کتاب به همراه کارت عضویت نگهداری می‌شد. در یکی دو سال بعد کارت‌های امانت کتاب از رده خارج شد و امانت کتاب فقط با کارت عضویت و ثبت در سیستم انجام می‌شد. شکل ۳ نشان‌دهنده سیستم کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با سایر سیستم‌های دانشگاه در این دوره زمانی (۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶) است. همان‌طور که در این شکل دیده می‌شود، سیستم‌های دانشگاه دارای یک بانک اطلاعات اعضا هستند و از طریق این بانک اطلاعاتی با هم در ارتباط و وابسته به هم هستند ولی سیستم امانت کتابخانه‌های دانشگاه علاوه بر اینکه با سیستم‌های دانشگاه هیچ ارتباطی ندارند، با کتابخانه‌های دانشکده‌ای دیگر هم از لحاظ اطلاعات اعضا مرتبط نیستند و هر کدام برای خود بانک اطلاعات اعضای جداگانه‌ای دارند.

شکل ۳: سیستم امانت کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با سایر سیستم‌های دانشگاه در دوره زمانی ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۶

➤ **مرحله سوم (از سال ۱۳۸۶ تا نیمه اول ۱۳۹۳):** در این دوره زمانی، سیستم امانت کتابخانه تحت ویندوز ارائه شد و عضویت به صورت شبکه‌ای و فقط از طریق کتابخانه مرکزی برای تمام کتابخانه‌ها صورت گرفت و گسترش و رفع مغایرت رکوردهای کتابشناختی در نرم‌افزار امانت به صورت یکپارچه توسط کتابخانه مرکزی برای تمام کتابخانه‌های دانشکده‌ای انجام می‌گرفت. بدین صورت همان‌طور که در شکل ۴ مشاهده می‌شود کتابخانه‌های دانشگاه تشکیل یک شبکه با مرکزیت کتابخانه مرکزی را دادند. سیستم کتابخانه‌های دانشگاه، دارای یک بانک اطلاعات اعضا بود و اطلاعات اعضا در ابتدای سال تحصیلی بعد از ثبت‌نام دانشجویان به صورت یک فایل در سیستم کتابخانه آپلود می‌شد. در این مرحله عملیات مربوط به کتاب‌ها و عضویت توسط کتابخانه مرکزی انجام می‌شد ولی همچنان، شبکه کتابخانه‌ای به صورت جدا از سایر سیستم‌های دانشگاه فعالیت می‌کرد. عدم سازگاری سیستم کتابخانه با سایر سیستم‌های دانشگاه از جمله آموزش، پژوهش، مالی، تغذیه و ... از بزرگ‌ترین معایب این دوره زمانی بود.

شکل ۴: سیستم امانت کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی در مقایسه با سایر سیستم‌های دانشگاه در دوره زمانی ۱۳۸۶ الی نیمه اول ۱۳۹۳

از جمله معایب عدم سازگاری سیستم کتابخانه با سیستم‌های دانشگاه می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. وجود عضویت‌های تکراری در سیستم امانت به خاطر تغییر وضعیت دانشجویان مهمان، انتقالی و... و در نتیجه امکان سوءاستفاده احتمالی از این عضویت‌های تکراری؛
۲. نیاز به مراجعه حضوری جهت عضویت برای دانشجویانی که دیرتر ثبت‌نام می‌کردند؛
۳. طولانی شدن عضویت‌ها و زمان استفاده از کتابخانه به دلیل انتظار جهت تکمیل ثبت‌نام و آپلود فایل نهایی اطلاعات اعضا در سیستم کتابخانه، که معمولاً تا ۲۰ مهر هر سال به طول می‌انجامید؛
۴. نیاز به ویرایش بسیاری از فیله‌های اعضا به دلیل عدم سازگاری سیستم امانت کتابخانه با سیستم آموزش دانشگاه؛
۵. در خصوص رکوردها یا منابع جدید تا گسترش و به‌روزرسانی صورت نمی‌گرفت امکان جستجو و امانت کتاب وجود نداشت؛
۶. امکان ایجاد رکوردهای کتابشناختی مشابه به دلیل فاصله‌ای که بین گسترش و به‌روزرسانی منابع صورت می‌گرفت.

📌 **مرحله چهارم (از نیمه دوم سال ۱۳۹۳ تاکنون):** مشکلاتی که در سیستم امانت سیمرغ شرکت نوسا وجود داشت که مهم‌ترین آن‌ها عدم سازگاری با سیستم‌های دانشگاه و هزینه پشتیبانی آن بود، باعث شد که سیستم کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی توسط مهندسی مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات و با همکاری گسترده کتابداران بومی‌سازی و طراحی شود. این سیستم که بر پایه برنامه‌نویسی PHP و به‌صورت کاملاً سفارشی بود، سیماد (سیستم یکپارچه مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی) نام گرفت.

از جمله مزایای سیماد می‌توان موارد زیر را نام برد:

۱. عدم نیاز به انجام فرایند عضویت، زیرا هر دانشجویی که در سیستم آموزش دانشگاه ثبت‌نام کند بلافاصله عضو کتابخانه است؛
۲. در هنگام تسویه حساب عضو با دانشگاه، حتماً باید با کتابخانه هم تسویه حساب کند و به‌محض تسویه با دانشگاه، عضویت کتابخانه نیز لغو می‌شود؛
۳. سیستم‌های کتابخانه شامل سیستم امانت، نشریات، سفارشات و ... کاملاً سفارشی طراحی شده و امکان تغییر حتی در جزئی‌ترین قسمت‌های آن با توجه به نیاز کتابخانه، در هر زمان وجود دارد؛
۴. تغییرات زیادی در قسمت فهرست‌نویسی حاصل شد از جمله به‌محض فهرست‌نویسی کتاب، رکورد آن در سیستم ظاهر شده و نیاز به گسترش و روزآمدسازی منابع نیست؛

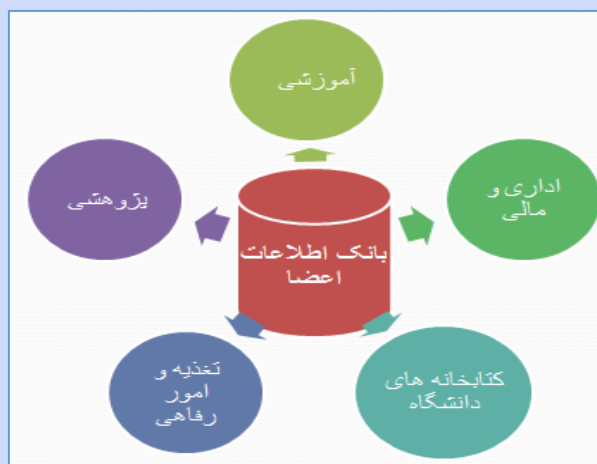

۵. راه اندازی سیستم ثبت سفارش خرید منابع و امکان پی‌گیری سفارش به صورت الکترونیکی تا مرحله امانت از طریق پورتال (شکل ۲)؛

۶. ایجاد تغییرات زیاد در قسمت پایان نامه‌ها، از جمله انجام کلیه مراحل تسویه حساب به صورت الکترونیکی و هماهنگ شدن سیستم کتابخانه با سامانه ثبت پروپوزال؛

۷. عدم وابستگی به شرکت‌های ارائه‌کننده نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و در نتیجه کاهش هزینه‌های نگهداری و پشتیبانی سیستم؛ مهم‌ترین مزیت سیستم جدید (سیماد) سازگاری آن با سیستم‌های دانشگاه است.

همان‌طور که در شکل ۵ دیده می‌شود پس از ایجاد و بهره‌برداری از سیماد، سیستم کتابخانه‌ها با سایر سیستم‌های دانشگاه تشکیل یک شبکه را دادند و در نتیجه دارای یک بانک اطلاعاتی اعضا می‌باشند که هرگونه تغییر در مشخصات اعضا در تمام سیستم‌های دانشگاه از جمله سیستم یکپارچه مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه (سیماد) نیز اعمال می‌گردد.

شکل ۴: یکپارچه‌شدن سیستم امانت کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی با سایر سیستم‌های دانشگاه از نیمه دوم ۱۳۹۳

نتیجه‌گیری

فناوری باعث تحول در فعالیت‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی شده است. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی از فناوری بعنوان ابزاری برای انجام سریع و مؤثر فعالیت‌های بخش‌های مختلف خود استفاده می‌کنند. به مدد فناوری منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها به راحتی و از راه دور قابل جستجو، بازیابی و حتی استفاده هستند. با گسترش فناوری در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، کتابداران باید همسو با فناوری حرکت کنند و به آموزش و فراگیری آن رو آورده و خود را با آن وفق دهند.

سیستم یکپارچه مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی (سیماد)، که با همکاری گسترده متخصصین مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات و کتابداران دانشگاه فراهم شده، تحت تأثیر فناوری توانسته است بسیاری از نیازهای اساسی کاربران کتابخانه (کتابداران و استفاده‌کنندگان) - که قبلاً با وجود نرم‌افزارهای شرکت‌های متفرقه امکان پذیر نبود و یا به سختی امکان انجام آن فراهم می‌شد - را برطرف کند. در آینده‌ای نزدیک شاهد رونمایی از نسخه اندروید^۱ «نرم افزار سیماد» نیز خواهیم بود، تا کاربران بتوانند از طریق تلفن‌های همراه خود از خدمات این نرم‌افزار از جمله جستجو، تمدید، و رزرو منابع، و ... استفاده کنند.

😊 کودکان ژاپنی و کتاب^۱

کودکان ژاپنی چگونه کتابخوان می‌شوند؟

کتابخوانی مولفه‌ای است که بار فرهنگی هر جامعه‌ای را تعیین می‌کند. در جوامعی که فرهنگ ارزشی فراتر از مولفه‌های دیگر یافته است، تبلیغ به کتابخوانی سرلوحه فعالیت‌های فرهنگی است. در این گزارش به معرفی یک تجربه موفق در کشور ژاپن در راستای علاقه‌مند کردن کودکان به کتاب و کتابخانه می‌پردازیم.

کتابخانه‌های مدارس ابتدایی شهر یوکوهاما ژاپن نیازمند کتابدارانی است که تلاش کنند کودکان را بیش از پیش به کتاب علاقه‌مند سازند. تیم خلاق گرافیکی دنتسو (Dentsu) توکیو چالشی را آغاز کرده‌اند تا در جلب نیروهای تازه‌نفس کتابدار به مدارس یوکوهاما یاری رسانند. در این پروژه کتابدارانی نیاز است که ارزش کتاب را درک کنند. تیم دنتسو خواهان آن بوده نقش کتابدار را بازتعریف کند تا این شغل به گونه‌ای دیده شود که امکانات تازه‌ای برای کودکان فراهم کند و به رشد ذهنی آنان کمک کند.

طراح هنری این مجموعه خانم میهارو ماتسونوگا (Matsunaga Miharuru) است. وی دانش‌آموخته دانشکده طراحی گرافیک دانشگاه هنر تاماست. خانم ماتسونوگا تاکنون موفق به دریافت جوایز متعدد هنری از جمله One Show سال ۲۰۱۵ در نیویورک و جایزه سالانه توکیو TDC در سال ۲۰۱۴ شده است.

😊 آشنایی با مجموعه کتاب‌ها کودکان را می‌سازند

۱. زهرا قدمگاهی، کارشناس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

😊 ما ساخته کتاب‌های دوران کودکیمان هستیم

در این طرح گرافیکی، طراح با کتاب کودکی خلق کرده و او را در فضایی مخصوص به کودکان قرار داده است. میز و صندلی‌ها در ابعادی مناسب برای کودکان است. المان‌های کودکانه در قالب لباس‌های ورزشی مینیاتوری یا وسایل پشت پنجره نمودار می‌شود. البته مهمترین بخش این تصویر قفسه کتابی است که در سمت راست خودنمایی می‌کند. در مجموعه طبق عنوان طرح گرافیکی این کتاب‌ها هستند که انسانی را خلق کرده‌اند.

😊 کتاب جدید، دوستان جدید

یک کتابخانه و دو انسان کتابی در برابر هم؛ یک عنوان و یک تصویر دراماتیک که روایتگر یک داستان سراسر است. دو نفر در کتابخانه یکدیگر را ملاقات می‌کنند و دوستی میانشان آغاز می‌شود؛ یک دوستی با وساطت کتاب و آن هم کتاب‌های کودکانه‌ای که ما را در خود غرق می‌کردند.

😊 کتاب‌ها فراتر از دانش‌اند

یک کلاس درس که بر تخته سیاهش نوشتاری است - البته نگارنده آشنایی با رسم الخط ژاپنی ندارد، در غیر این صورت متن روی تخته سیاه نیز، ترجمه می‌شد. انسان کتابی این تصویر به تخته خیره شده است تا دانشی را از نوشتار روی تخته به خود انتقال دهد؛ دانشی که در کتاب یافتنی است. لیکن کتاب تنها وسیله‌ای برای انتقال دانش نیست، کتاب دنیایی است که فراتر از دانش را به ما هدیه می‌دهند.

😊 کتابی بخوان، دنیا را متفاوت بین

این انسان کتابی دیگر در کلاس درس نیست. او از جهان کلاس به دنیای بیرون آمده، خود را اکنون در حیات مدرسه‌اش یافته است و به دنبال جهانی دیگر است. کتاب او را به جهان دیگر رهنمون کرده‌اند و این اتفاق که می‌تواند نقطه عطفی در زندگی هر یک از ما باشد، بواسطه خواندن کتاب حاصل می‌شود.

😊 کتابخانه تخصصی کودکان در ژاپن

↪ خلاقیت

↪ جذابیت

↪ ترکیب رنگ‌ها

↪ زیبایی در طراحی

خلاصه گزارش

نمایشگاه کتاب‌های تخصصی خارجی^۱

مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد برگزار می‌کند:

۱۳
سیزدهمین

نمایشگاه کتاب‌های تخصصی خارجی

در هفته پژوهش از ۲۰ الی ۲۴ آذر ماه ۹۵
با تحفیف حداقل **۱۵ درصد**

محل برگزاری: سالن ورودی مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد
زمان بازدید: ساعت ۹ صبح الی ۱۷ بعد از ظهر

۱- رقیه دهستانی، کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

هفته تا بعد از ظهر کارشناسان سفارشات به انجام این کار مشغول بودند چون باید تا قبل از آخرین روز نمایشگاه کتاب‌ها طبق اولویت بندی‌های مسئول بخش و اساتید انتخاب کننده به تفکیک دانشکده‌ها و رشته‌ها جهت خرید لیست برداری می‌شد.

سرکار خانم روح بخش کارشناس دقیق بخش سفارشات با تهیه فایل اکسل از تمام پیش فاکتورها و گروه‌های آموزشی مختلف و جمع هزینه‌ها جدول قابل گزارش مناسبی را ارائه دادند و کار ورود اطلاعات پیش فاکتورها را با صبر و متانت بسیار تا آخرین لحظه بعهدہ داشتند.

در آخرین روز کاری نمایشگاه، جمع کردن کتاب‌ها از ناشرین بر اساس پیش فاکتورهای اولویت بندی شده و مطابقت شماره استاندارد بین المللی کتاب‌ها با فاکتور اصلی و تحویل گرفتن و انتقال به اتاق سفارشات نیز از جمله وظایف کارشناسان بخش سفارشات بود که بسیار دقیق و بدون حتی یک خطا انجام شد و با وجود ضیق وقت تمامی کتاب‌های لازم جمع آوری گردید. در برگزاری‌هینہ این نمایشگاه همکاران سایر بخشها به ویژه بخشهای اداری، امانت و مرجع کتابخانه نیز مشارکت فعال دارند.

کارگزاران و نمایندگان شرکت کننده در نمایشگاه شامل شرکت‌های وایلی، ویژه نشر، دانش آرزین، آوند دانش، گیتی پویان آذر، کوکب، کهکشان و پاریسیان بودند. و در مجموع ۲۸۱ عنوان کتاب لاتین با انتخاب اساتید و پژوهشگران دانشگاه خریداری گردید. اسامی این کتاب‌ها در سایت کتابخانه مرکزی، قسمت تازه‌های کتاب موجود است.

هر سال به مناسبت هفته پژوهش مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد اقدام به برگزاری نمایشگاه کتاب‌های تخصصی خارجی می‌نماید. برگزاری این نمایشگاه و انجام هماهنگی‌های لازم از جمله وظایف بخش سفارشات کتابخانه است. مسئول بخش سفارشات سرکار خانم ایمان طلب از اوایل آبان ماه با کارگزاران کتاب لاتین در تهران که تمایل به شرکت در نمایشگاه دارند تماس گرفته و از آنها برای ارائه جدیدترین و کاربردی‌ترین کتاب‌های قابل عرضه دعوت بعمل می‌آورد. مخاطبین این کتاب‌ها معمولاً دانشجویان مقطع دکتری و هیات علمی و پژوهشگران می‌باشند از اینرو مشارکت فعال این عزیزان در انتخاب و خرید مناسب ترین کتابها کمک مفید و راهگشای خوبی برای کتابداران بخش سفارشات می‌باشد.

امسال نیز به رسم سالهای گذشته سالن ورودی مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی پذیرای کارگزاران کتاب لاتین استقبال از نمایشگاه نسبتاً خوب بود و تقریباً بیشتر اساتید و پژوهشگران گروه‌های آموزشی برای انتخاب و بازدید از نمایشگاه آمدند.

عناوین پیش فاکتورهای دریافتی از کارگزاران بلافاصله توسط کارشناسان بخش سفارشات مورد بررسی قرار می‌گرفت. کار بررسی نیاز به دقت و صبر بسیار دارد، تک تک عناوین کتاب‌های لاتین باید به شکل کلید واژه ای با سیستم ثبت کتاب سدف، سیستم جستجوی کتاب کتابخانه مرکزی و همچنین شبکه پاد بازبینی و چک می‌شد تا از خرید کتاب‌های تکراری جلوگیری شود. این کار بسیار وقت گیر است و تمام